

ABIKS TESTI KOOSTAJALE

Materjali koostamisel on kasutatud käsiraamatu “ Keeleoskuse mõõtmine“ ja lektor Ülle Türgi koolituse “Eksamiarendus, eksamite kvaliteet ja hindamine“ materjale.

Igasuguste teadmiste ja oskuste mõõtmise puhul tuleb otsustada, mida tahetakse mõõta ja kuidas seda teha võimalikult usaldusväärset. Eksamit, sh kutsekvalifikatsioonieksamit tuleb mõista kui olulist testi, mille tulemus mõjutab eksaminandi edasist käekäiku. Seetõttu on oluline, et instrument, mille abil otsuseid langetatakse, on võimalikult kvaliteetne.

Testimine on ühistegevus ja kvaliteetse eksami saamiseks peavad kõik testiarendusprotsessi etapid toimima laitmatult. Seetõttu on vajalik, et kõik eksamiga seotud inimesed tunneksid eksami koostamise põhimõtteid ja eksamitele esitatavaid kvaliteedinõudeid.

Eristatakse nelja liiki teste:

- 1. Saavutustestiga** kontrollitakse, kui hästi õppija on materjali omandanud. Saavutustest põhineb konkreetsel õppematerjalil. Hinnang antakse õppija tehtud tööle.
- 2. Pädevustestiga** kontrollitakse, kui hästi testi sooritaja mingis situatsioonis toime tuleb. Hinnang antakse omandatud teadmiste rakendamisoskusele. Test ei põhine kindlal õppematerjalil või ainekaval.
- 3. Diagnoosteste** kasutatakse õppija tugevate ja nõrkade külgede väljaselgitamiseks eesmärgiga tema edasisi õpinguid suunata ja need põhinevad õpitud materjalil. Näideteks on tunnikontroll, proovieksamid jms.
- 4. Sõelteste** kasutatakse õppija teadmiste-oskuste umbkaudse taseme väljaselgitamiseks näiteks õppijate tasemerühmadesse jagamisel keeltekoolis või arvutikoolitustel.

Saavutus- ja pädevusteste ühendab see, et nende **tulemused mõjutavad testitava tulevikku**. Praktiline töö võib olla nii saavutustest (kontrollib kursuse jooksul õpitud praktiliste oskuste omandatust) kui ka pädevustest (kontrollib, kas õppijal on olemas tulevaseks tööks vajalikud oskused). Välishindamisel kasutatakse enamasti pädevusteste.

KVALITEETNE TEST

Traditsiooniliselt iseloomustab testide kvaliteeti nende **valiidsus** ja **reliaablus** ehk **usaldusväärsus**.

Kõige olulisem on testi **valiidsus** ehk see, kas **test mõõdab seda ja üksnes seda**, mida ta öeldakse mõõtvat.

Et koostada kvaliteetseid teste/eksameid ning teavitada kõiki asjast huvitatud pooli eksami sisust, vormist ja seal esitatavatest nõuetest, luuakse esmalt **testi eristuskiri** (ingl. *Test specifications*)

Eristuskirja komponendid on:

1. eksami eesmärk
2. testisooritaja kirjeldus ehk eksami sihtrühm
3. eksami tase/raskusaste
4. eksami konstrukt (ehk mida kavatsetakse eksamiga mõõta, kusjuures osaoskuste mõõtmisel tuleb eraldi sõnastada ka eksami eri osade konstruktid, defineerides esmalt, mida ühe või teise osaoskuse all mõeldakse)
5. eksamiosade arv
6. iga eksamiosa täitmiseks lubatud aeg
7. iga eksamiosa kaal lõpphendes
8. olukorra kirjeldus, milles toimetulekut eksam kontrollib
9. testitavad osaoskused
10. testitavad teadmised
11. ülesande tüübid
12. tööjuhised
13. hindamiskriteeriumid
14. tüüpilise soorituse kirjeldus igal hinnataval tasemel
15. eksamiks valmistumiseks sobivad õppematerjalid
16. näidistööd
17. eksaminandide vastuste näidised

Loetletud informatsioon peab olema olema iga eksami jaoks. Avalikustamise aste sõltub sellest, kellele (testi koostaja, testitav, hindaja vms) antud eristuskirja variant on mõeldud.

Testi valiidsust võib ohustada

- **konstrukti alaesindatus** - test kontrollib vaid konstrukti üksikuid aspekte.
- **konstruktiiväline variatiivsus** - test mõõdab lisaks sellele, mida ta öeldakse mõõtvat veel midagi, näiteks isikuomadusi, taustateadmisi jne.

Testi reliaablus ehk usaldusväarsus näitab, kui võrd võime ja saame usaldada testi tulemusi. Usaldusväärse testi tulemused annavad õppija teadmistest-oskusest tõese pildi, st testi tulemus vastab õppija teadmiste-oskuste tasemele testi sooritamise hetkel.

Testi usaldusväarsus sõltub järgmistest aspektidest

- 1) **Testi pikkus**: mida pikem test, seda usaldusväärsem see üldjuhul on. Lühikese töö puhul on tulemuse saavutamisel suur osakaal juhusel.
- 2) **Ajalimiit** on optimaalne siis, kui keskmise suutlikkusega inimesel on piisavalt aega kõik ülesanded lõpuni teha.
- 3) **Testi raskusaste** peab arvestama testitavate taset.
- 4) **Valikute olemasolu testis** vähendab testi usaldusväarsust, sest erinevate ülesannete sooritamisel ei ole testitavate tulemused võrreldavad.

- 5) **Testi läbiviimisel** on eriti oluline testi läbiviimisjuhendi täpne järgimine. Kõik testitavad peavad testi sooritama täpselt samas olukorras.

Testide usaldusväärsemaks muutmisel soovitame järgmist:

- piisaval arvul erinevat liiki ülesannete kasutamist,
- ärge andke testitavale valikuvabadust,
- koostage üheselt mõistetavad ülesanded,
- kontrollige, et tööjuhised oleksid selged ja lihtsalt mõistetavad,
- vormistage testid nii, et neid oleks mugav täita,
- tehke kõik selleks, et testitavad tunneksid eksami ülesehitust ja ülesandetüüpe,
- kindlustage eksami läbiviimine kõigile võimalikult ühesugustes tingimustes,
- kasutage ülesandeid, mille hindamine on võimalikult objektiivne,
- kontrollige, et ülesannete "võti" sisaldaks kõiki õigeid vastuseid,
- koostage selged ja üksikasjalikud hindamisskaalad,
- koolitage hindajaid põhjalikult
- kasutage mitut teineteisest sõltumatut hindajat.

Hindamise usaldusväärsus

Testitava tulemus ei tohi sõltuda hindaja suvast.

Vahet tehakse objektiivselt ja subjektiivselt hinnatavatel ülesannetel:

- **Objektiivselt hinnatavad ülesanded** on sellised, kus testitav ise vastust kirjutama ei pea, vastus valitakse antud vastuste hulgast. Näiteks on sellised valikvastustega õige/vale-tüüpi, järjestus- ja sobitusülesanded.
- **Subjektiivselt hinnatavate ülesannete** (nt lühivastused, loomeülesanded, suuline vestlus, praktilised tööd jms) puhul peab hindaja kasutama oma professionaalseid teadmisi, et testitava vastustele hinnangut anda.

Kõige usaldusväärsemad on objektiivselt hinnatavad ülesanded, mille hindamisega tuleb toime masin või inimene, kes ise asjast midagi ei tea. Oluline on kontrollida, et hindaja on hindamisjuhendist („võtmest“) täpselt kinni pidanud.

Subjektiivselt hinnatavate ülesannete hindamist **saab muuta usaldusväärsemaks kasutades hindamisskaalaid**, mis võimalikult täpselt kirjeldavad, milline sooritus mingile punktiarvule vastab.

Hindamisskaalade konkreetsus lähtub kahest asjaolust:

- 1) eristatakse erineva raskusastmega sooritusi ühe taseme piires,
- 2) kirjeldatakse sooritust konkreetse eksami ja ülesande eesmärgist lähtuvalt.

Vähendamaks hindamise subjektiivsust, peab ühte tööd hindama vähemalt kaks hindajat. Seejuures on oluline, et kumbki hindaja ei teaks teise pandud hinnet ega näeks märkusi, mida eelmine hindaja tööd hinnates teinud on.

Juhul kui kahe hindaja pandud hinded erinevad teineteisest oluliselt, hindab tööd veel kolmas hindaja. Testitava tulemuseks kujuneb kas kolme hinde või kahe lähema hinde keskmine.

Ülesannete kvaliteedi tagamine

Kindlustamaks, et test tõepoolest mõõdab seda, mida ta öeldakse mõõtvat, tuleb järgida testi ülesannete koostamisel täpselt eristuskirja ja kõiki koostatud ülesandeid eeltoodud küsimustest lähtuvalt analüüsida.

Valiidsust aitavad tagada autentsed ülesanded, mis integreerivad erinevaid (osa)oskusi ja imiteerivad olukordi, millega õppijad tegelikult, väljaspool testimisolukorda, peavad toime tulema.

Erinevate osaoskuste integreerimise puuduseks on see, et kui testitav ülesandega toime ei tule, jääb selgusetuks, mis täpselt takistuseks sai.

Objektiivsel ja subjektiivselt hinnatavate ülesannete koostamisprotsessis on teatud erinevusi.

- **Objektiivselt hinnatavad ülesanded** on raske koostada, kuid kerge hinnata. **Kõik seda tüüpi ülesanded tuleb eeltestida ja eeltesti tulemusi analüüsida.** Selleks kasutatakse spetsiaalseid arvutiprogramme (näiteks ITEMAN). Analüüs peab toimuma kahel tasandil:
  - kontrollitakse ülesannete sobivust,
  - määratakse kindlaks ülesannete raskusaste,
- **Subjektiivselt hinnatavaid ülesandeid** on kerge koostada, kuid raskem hinnata. Seda tüüpi **ülesandeid** statistiliselt analüüsida ei saa. Neid **katsetatakse väikese hulga õpilaste peal** eesmärgiga selgitada välja, kas
  - tööjuhised on üheselt arusaadavad,
  - ülesanded annavad testi sooritajale võimaluse oma oskusi igakülgselt näidata,
  - ettenähtud aeg on piisav ülesande täitmiseks.

Ülesannete panka kogutakse ja eksamitööde koostamiseks **kasutatakse ainult neid ülesandeid, mis eeltestimise või katsetamise tulemusel on tunnistatud kõlblikuks.**

Ideaalis on ülesannete toimetamise protsess järgmine:

- spetsialistid, kes ei ole ülesandeid koostanud, teevad need läbi nagu oleksid nad testitavad,
- seejärel toimub analüüs: millist teed mööda nemad vastuseni jõudsid,
- spetsialistide kasutatud lahendusteid võrreldakse eristuskirjas toodud (osa)oskuste mõõdetavate aspektidega,
- sobimatud ülesanded töötatakse ümber ja katsetatakse uuesti,
- sobivatest ülesannetest moodustub ülesannete pank.

Ülesannete ja testide koostamisel tuleb meeles pidada, et ideaalset testi ei ole olemas. Eelpooltoodud nõuannete järgimine tagab, et me saame antud olukorras võimalikult valiidsed ja usaldusväärse eksami.